

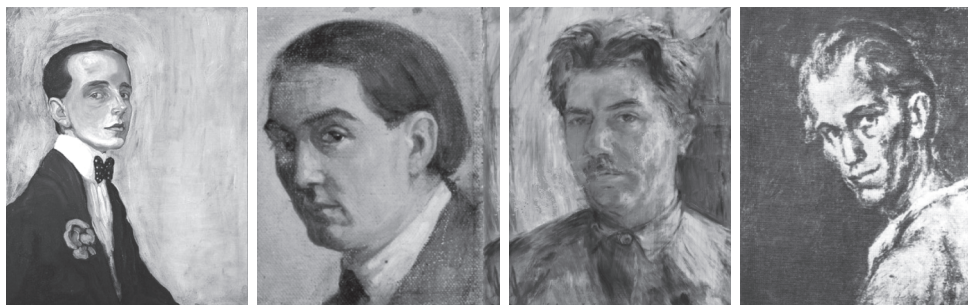
TÓTH CSABA

VÁLTOZATOK EGY TÉMÁRA – VAS MEGYEI KÉPZŐMŰVÉSZEK ÖNARCKÉPEI

II. RÉSZ

IFJÚKORI ÖNARCKÉPEK

A fiataalkori önarcképek a pálya elején lévő művészek legizgalmasabb és legjellegzetesebb önvallomásai, amelyekben sokszor a későbbi életművek csíra állapotukban már tetten érhetők. Úgy is fogalmazhatunk, hogy egy-egy művészi pálya „génkészlete” már adott formában jelen van itt. Bizonyos értelemben ezek az önarcképek életiniciáléknak is tekinthetők, ezért nagyon fontos külön figyelni rájuk.

64. kép. Batthyány Gyula; 65. kép. Krusnyák Károly; 66. kép. Jobbágyi Gaiger Miklós;
67. kép. Derkovits Gyula

Batthyány Gyula huszonhárom éves volt, amikor ezt a dekoratív önarcképét festette. A kép síkszerű, a vonal hullámzására és foltszerűsége épülő megoldásaival szecessziós karakterű, habár már a francia vadak „primitív” festéstechnikája is érzékelhető rajta.⁵²

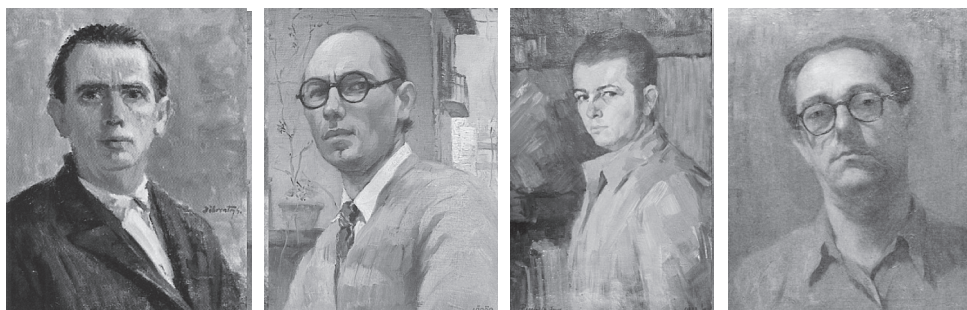
52 A tehetősebb Vas megyei földbirtokos művészek (Erdődy Gyuláné/Széchenyi Emília /1866–1928/, Batthyány Gyula, Herényi Gothard István /1869–1948/, Tegye Lajos, Verebi Végh Gyula /1870–1951/) sokat utaztak Európában, tájékozottak voltak a képzőművészet új fejleményeiben. Végh Gyula az 1915-ben megjelent *A Képrombolók* című könyvében (Singer és Wolfner Kiadása, Bp.) Matisse festészetéről és a futuristákról is ír. (15., 149. old.)

A képből hihetetlen nyugalom és magabiztosság árad. Batthyány Gyula festészete később sokkal plasztikusabbá és egyben látomászerűbbé válik.⁵³

Krusnyák Károly önarcképén egy művelt, jól szituált fiatalember, némi művészi karakterrel néz le ránk. Az előző önarcképéhez hasonlóan, fontos, hogy néz ki a művész, milyen választékosan öltözködik.⁵⁴

Jobbágyi Gaiger Miklós életművének megítélése Genthon István óta egyre emelkedőbb pályán van. Franciásan nagyvonalú, ugyanakkor rendkívül vérbő festészet az övé. Önarcképén kicsit csapzottan, fésületlenül, ugyanakkor hihetetlen koncentrációval kutatja arcát a tükörben.

A múlt század első felében kevés művész alkotott hazánkban Derkovitsnál több önarcképet. 1921-ben festett önarcképe évtizedekig Szombathelyen volt látható, először a Derkovits Emlékmúzeumban, majd a megnyíló Szombathelyi Képtárban.⁵⁵ Hatása valószínűleg is érzékelhető a helyi művészek önarcképein.⁵⁶ A derűs, reményteli arckifejezése önarcképein ritkaságnak számít.

68. kép. Döbrentey Gábor; 69. kép. Lődör Jenő; 70. kép. Pirchala Imre;
71. kép. Nagybonyi Vargha Károly

Döbrentey Gábor (1897–1990) már főiskolás éveitől tagja volt a Szent Márton Céhnek. Harmincéves, amikor ezt a nyílt, őszinte tekintetű önarcképét készítette. Főleg ifjúkorában szerette ezt a témát. A negyvenes évektől haláláig már Pécsett élt és dolgozott.⁵⁷

Lődör Jenő (1904–79) huszonegyévesen készítette ezt az önarcképét, nem sokkal azután, hogy befejezte tanulmányait az Iparművészeti Iskola díszítőfestő szakán. Később azonban inkább plein air képeket készített, mint díszítőfestészeti munkákat. A II. világháború után, a romeltakarítások és újjáépítések idején Szombathely város alpolgármestere volt. Heroikus feladatokat vállalt, fontos segítője volt a helyi képzőművészeti élet újjászületésének. Derűs, fénnyel teli plein air önarcképe háttérben egy kisvárosi miliőt (valószínűleg szombathelyit) örökít meg.⁵⁸

53 Az önarckép fényképe a http://viragjuditgaleria.hu/hu/muveszek/muveszek/B/batthyany_gyula/ honlapon látható.

54 A művésznak több művét őrzi a Szombathelyi Képtár és a Vasvári Békaház Képzőművészeti Gyűjteménye.

55 A kép a Magyar Nemzeti Galéria tulajdona, hosszú ideig letétben volt Szombathelyen. Az önarckép fotóját a művész születésének 100. évfordulójára újra kiadott Oltványi-Ártinger Imre a festőről írt könyve közli (15. old.)

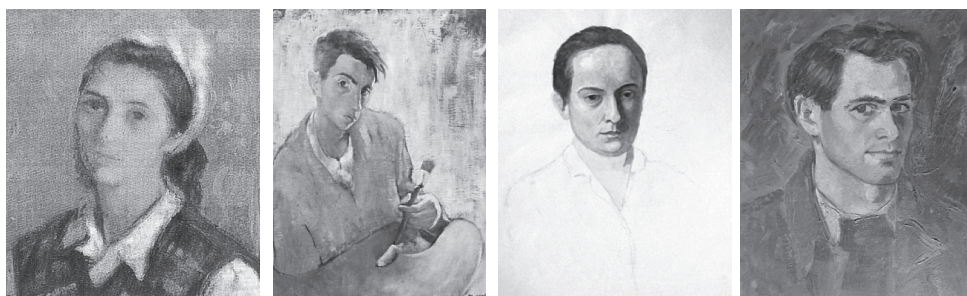
56 Pl. a szerző több, itt nem közölt fiatalkori önarcképén.

57 A tanulmányban közölt mind a négy Döbrentey Gábor önarckép a művész 2011-ben a Szombathelyi Képtárban megrendezett emlékkiállítás katalógusából való. (12., 14., 16. old.)

58 Az önarckép fényképét a művész 1975-ös kiállításának (Művelődési és Sportház) katalógusa közölte.

Pirchala Imre (1904–84) életének utolsó tizenöt éve Szombathelyhez kötődik. Tizenkilenc évesen készített önarcképére főiskolai mesterének, Vaszary Jánosnak nagyvonalú, foltszerű ecsetkezelése hatott. Később az egyéniségéhez közelebb álló, részletezőbb képfe-lület-kezelés uralkodik el festészetén, de mindvégig megmaradt látványalapú művészek.

Nagyabonyi Vargha Károly (1904–74) a Zsenneyi Művésztelep alapítói közé tar-tozik, baráti szálak fűzték mind Burány Nándorhoz, mind Radnóti Kovács Árpádhoz. Táj-kepein Burány instrukcióit, portréin viszont Kovács Árpád iránymutatásait követte. Közvetlen, majdnem szelíd tekintetű önarcképe kiemelkedik önarcképei sorából.

72. kép. Vass Vera; 73. kép. Bartha László; 74. kép. Bősze János; 75. kép. Kiss Kovács Gyula

Vass Vera (1908–58) huszonévesen Aba-Novák Vilmos festőiskolájába járt, 1936-ban a Szolnoki Művésztelepre is követte mesterét, sőt később annak murális munkáiban is segédkezett. 1951-ben egészségi problémák miatt költözött Kőszegre, de itt már keveset al-kotott. Meghitt, lírai hangvételű önarcképe inkább Szőnyi István festészetére emlékeztet.⁵⁹

Bartha László tizenöt évvel később költözött Kőszegre, ifjúkori önarcképét tizen-kilenc évesen készítette. Bizalommal, elszántan és elgondolkodva tekint a tükörbe, és így a nézőre. Festészetének igazi invokációja ez a mű.⁶⁰ A kép fátyolos, világos színvilága meg-elöllegezi későbbi festményeinek lírai hangvételét.

Bősze János (1913–2013) útja Jaksa István festőiskolájából indult. A II. világhá-ború után előbb Ausztriába, majd később az Amerikai Egyesült Államokba emigrált. Ha-gyatékanak egy részét halála előtt a Vasvári Békeház Képzőművészeti Gyűjteményének ajándékozta. Így került vissza Magyarországra ez a fiatalkori önarcképe is, amely vázlat-könyvének egy lapja, melyet még emigrálása előtt készített Szombathelyen.

Kiss Kovács Gyula (1922–84) az első Zsennyén letelepült művész, Örkényi Stras-ser István (1911–44) művészeti szabadiskolájában szerezte meg képzőművészeti alapisme-reteit. Tizenkilenc éves, amikor ezt a nyílt tekintetű önarcképét festette. Strasser István hatására lett később szobrász, a Képzőművészeti Főiskolán Pátzay Pál és Sidló Ferenc voltak a mesterei.

⁵⁹ Lásd még: NÉMETH János: Vass Vera – katalóguselőszó. Kőszeg, 1999. A művész önarcképének reproduk-ciója ennek a kiadványnak a borítóján szerepelt.

⁶⁰ Lásd még: TÓTH Csaba: Költői képarcitektúra. *Életünk*, 2006/6. 82–85. old. A kép a Szombathelyi Képtár tulajdona. Az önarckép reprodukcióját a művész 1988-as kiállításának (Szombathelyi Képtár, Miskolci Galéria, Vigadó Galéria) katalógusa közli. (83. old.)

76. kép. Ördögh László; 77. kép. Rábai Ridovics Ferenc; 78. kép. Mórítz Sándor;
79. kép. Mészáros József

Ördögh László (1923–2007) Burghardt Rezső tanítványa volt a Képzőművészeti Főiskolán. A Vas megyei Cákot választotta otthonául, döntésében része volt a kőszeg-hegylajai táj festői szépségének. Látványelvű festő maradt élete végéig, fiatalkori önarcképe egyszerre emlékeztet a posztimpresszionista festőkre, és kontrasztos megvilágítása miatt Rembrandtra is.⁶¹

A Szombathelyről elszármazó Rábai Ridovics Ferencnek (1923–93) Berény Róbert és Bernáth Aurél voltak a mesterei a Képzőművészeti Főiskolán. A diploma megszerzése után az Iparművészeti Főiskolán és a budapesti Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban tanított. Ötvenéves korában szülővárosában mutatta be műveit.⁶² Félalakos önarcképe a Rákosi-korszak fagyos világában készült, az akkori ideológiai elvárásoknak megfelelően, ennek ellenére lírai önvalomásnak tekinthető. Ekkor készült csendéleteiben bátran letért a zsdánovi útról, és a németalföldi barokk festők fénykezelése felé fordult. Egy késői ars poeticájában így írt erről: „Meg kellett vénülni ahhoz, hogy rájöjjenek: a festészet nem attrakció, nem virtuóz kézség és nem tetszetősködés. Nem is hódolat az előző korok mesterei előtt. Az ember életéből egy leheletnyi vacogás, egy mély sóhajítás, melyben benne van az élet öröme, bánata, meg mindene.”⁶³ Azért idéztük mindezt, mert az önarckép témájára is érvényes.

Vas megye egyik legnagyobb festői génuszának, Mórítz Sándornak (1924–66) sokkal kevesebb idő adatott. Költői ihletésű, gyermekien tiszta tekintetű önarcképe az önmegörökítés alaphelyzetét ábrázolja, a festés közben az arc előtt ecsetet tartó kézzel.⁶⁴

Mészáros József önarcképét tizenkilenc évesen festette, még a művészeti líceum növendékeként. Kicsit öregbítette magát, nyílt tekintete küldetéstudatról árulkodik, amely vezérelte egész életében, Derkovits nyomdokain járva a társadalom periferiáján élők egyszerű életét örökölte meg festményeiben, grafikáiban és rajzaiban.⁶⁵

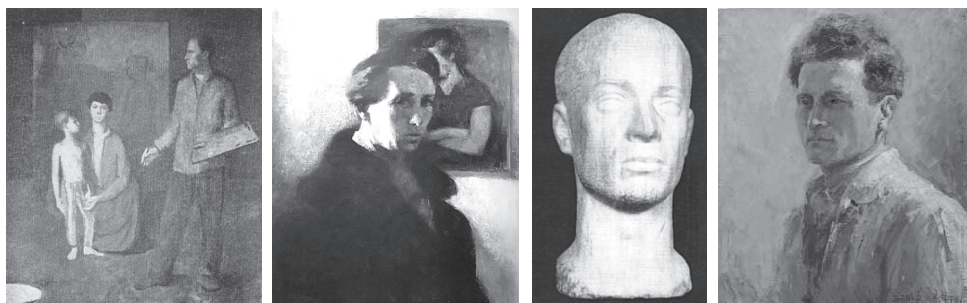
61 Az önarckép fotója a művész 2008-as közzei emlékkiállításának (Művészetek Háza) meghívóján látható.

62 „Mindig a realitás kifejezésére törekedtem, és ezt – fénnel átszőtt színekkel – azt hiszem, sikerült is megközelítenem” – írta a kiállítás meghívóján.

63 Rábai Ridovics Ferenc katalógusa. Bp. 1994. Józsefvárosi Galéria

64 Az önarckép fotója Celldömölk város honlapján (<http://www.celldomolk.hu/aloldal.php?mod=cikk&id=718>) elérhető.

65 Mészáros József legszebb önarcképe Nagy András magángyűjteményébe került, 2012-ben a Vitalitas Galériában volt legutoljára kiállítva. – A közölt önarckép fényképét Székely Anikó készítette.

80. kép. Ridovics László; 81. kép. Scholz Erik; 82. kép. Németh Mihály; 83. kép. Benkő László

Ridovics László életképszerűen, műtermi enteriőrben örökítette meg önmagát harminchárom évesen, családja körében. A kép stílusán, szemléletén még érződik a szocreál korszak merevsége, habár már két évvel 56 után vagyunk a kép keletkezésékor.⁶⁶

Scholz Erik (1926–95) főiskolai éveit után sokat és rendszeresen dolgozott a Zsenyneyi Művészetelepen, míg végül élete utolsó időszakában „őshonos” zsenyneyivé vált. A kastélypark, a Rába melletti ártéri erdők, a vidéki élet lassú életritmusa oly vonzerőt jelentettek számára, hogy itt rendezte be műtermét, melyben éjjel-nappal, megszállottan dolgozott. A Képzőművészeti Főiskolán Fónyi Géza volt a mestere, annak lágy dekoratív festészeti látásmódja visszaköszön az önarcképén, de maga ez a dekorativitás később egész festészetének a lényegévé válik. Az önarcképén a megvilágításból adódóan a drámaiság is felfedezhető, ez a drámaiság csak fokozódik későbbi művein, különösen a Zsenynyén készült utolsó képpaplikációin, amelyek katarikus víziók korunkról, az emberi lét földi tragédiáiról.⁶⁷

Németh Mihály roppant tiszta plasztikai formákkal dolgozik, kitűnő érzékkel csupaszítja le a témát plasztikává, szoborrá. Önportréja szinte a római kori portrészobrászat legnagyobb alkotásait idézi meg.⁶⁸

A következő három művész útja a szombathelyi Derkovits Szabadiskolából indult, barátok és pályatársak is voltak.

Benkő László (1926–2003) később az Iparművészeti Főiskolán diplomázott. Ol-dott, posztimpresszionista festészete azonban mindvégig szabadiskolai tanáraihoz (Burány Nándor és Radnóti Kovács Árpád) kötődött. Önarcképében elszántan maga elé néz, ami viszonylag ritka a témában, hisz a tükörrel készült önarcképeken bele kell nézni abba, hogy a művész meg tudja örökíteni magát. Így a mereven előre tekintő önarcképének van egy akkori politikai felhangja.⁶⁹

66 A festmény reprodukcióját a Fialat Képzőművészek Stúdiója 1958-as Ernst múzeumbeli kiállításának katalógusa közölte.

67 Az önarckép melankolikus arckifejezése később is jellegzetessége volt a művésznek, a reprodukciója a művészről szóló, Dárdai Nikolett által szerkesztett monográfiában jelent meg. (Bp. 1996. 8. old.)

68 Az önportré fényképét a művész 1966-os kiállításának (Savaria Múzeum, Ernst Múzeum) katalógusa közölte.

69 Lásd még: TÓTH Csaba: Benkő László emlékkiállítása. *Vasi Magazin*, 2005/1. 3. old.

84. kép. Sz. Habetler Márta; 85. kép. Gerencsér Erzsébet; 86. kép. Horváth János;
87. kép. V. Tóth László

Sz. Habetler Márta munkásságára az előbb említett két szombathelyi festőn kívül Szőnyi István is hatott, ihletett tájképein, életképein a zebegényi mester festészetének hatása egyértelműen megfigyelhető. Líraian meghitt önarcképe szerény egyéniségét tárja a néző elé.⁷⁰

Gerencsér Erzsébet (*1930) a Derkovits szabadiskola után a Képzőművészeti Főiskolán folytatta majd félbeszakította tanulmányait. Töredékben maradt munkásságának ígéretes alkotása fiatalkori önarcképe.

Horváth Jánosnak Hincz Gyula volt a mestere a Képzőművészeti Főiskolán, akinek erősen konstruktivista expresszionizmus jellemezte munkásságát. Féltalános önarcképén, amely egy klasszikus műtermi szituációt ábrázol, legalább annyira jelen van a barátok és pályatársak (Szalay Ferenc, Szurcsik János) hatása is, mint a mesteréé.⁷¹

V. Tóth Lászlónak pedig Főnyi Géza és Hincz Gyula voltak a mesterei a Képzőművészeti Főiskolán. Kalapos önarcképén Főnyi Géza visszafogott, szolid, dekorativitásra törekvő piktúrája érződik. Önbizalommal tekint a tükörbe, illetve a jövőbe.⁷²

88. kép. Krizsán István; 89. kép. Brankovics Éva; 90. kép. Szokolszky Miklós; 91. kép. Turcsán Miklós

⁷⁰ Az önarckép a Vasvári Békaház Képzőművészeti Gyűjteményének állandó kiállításán látható.

⁷¹ Az önarckép fotóját a Negyedik Északdunántúli Képzőművészek Kiállításának (1967) katalógusa közölte.

⁷² Az önarckép a Vasvári Békaház Képzőművészeti Gyűjteményének állandó kiállításán látható.

Krizsán István (1933–2008) életének utolsó negyedszázada a Vas megyei Bükhöz kötődik. A szerény, visszahúzódó művész nem vett részt a helyi művészeti életben. Elsősorban murális műveket készített, mellettük néhány hagyományos, látványból kiinduló tájképet. Lehajtott fejű, tűnődő önarcképét még az Iparművészeti Főiskolán készítette.⁷³

Brankovics Éva (*1938) mesterei a Képzőművészeti Főiskolán Főnyi Géza, Kádár György, Pap Gyula, Pór Bertalan és Szőnyi István voltak. Fiatalos mozdulattal fordul a tükör és a néző felé szelíd, elgondolkodó tekintetű önarcképén, melynek kontúrossága kicsit Dési Huber István festését is megidézi.⁷⁴

A tragikus sorsú Szokolszky Miklós (1942–82) az egyik leglíraibb életművet hozta létre a múlt század második felének Vas megyei képzőművészetében. Plasztikusan összefogott formaképzés, költői (emlékező) képalkotás jellemzi festményeit, grafikáit. Önarcképén is csak sejteti az arc formáit, annak kiegészítését a képzeletünkre bízta. A művész Petőfi korú (huszonhat éves) volt ekkor.⁷⁵

Turcsán Miklós ezt az önarcképét húszévesen készítette. Szomorú, melankolikus hangulatú, nem is néz a tükörbe, hanem átlósan maga elé. Van Gogh önarcképein láthatunk hasonlóan egyszerű önvalloást.

92. kép. Szok Iván; 93. kép. Nádler László; 94. kép. Tornay Endre András; 95. kép. Marosits József

Szok Iván életképszerű önarcképét harminckét évesen festette, központi helyet elfoglaló alakja a művész maga, a festmény valahol Vermeert is megidézi, a fénnel telítettségében és az alakok csoportosításában.⁷⁶ A művész a hiperrealizmusnak egy személyes, lírai hangján ábrázolja egy városi konyhai miliőben háromtagú családját. A szórópisztoly, mint festészeti technika, ezen a festményen jelenik meg először a tanulmányunkban közölt önarcképek közül. Nem telt el két évtized Ridovics László és Szok Iván életképes-enteriőrös önarcképe között, mégis szinte fényévnyi távolságra vannak szemléletükben egymástól.

73 Lásd még: TÓTH Csaba: A mozaikművészet mestere. Krizsán István művészetéről. *Vasi Szemle*, 2015/4. 556–562. old. Az önarckép fotója ebben szerepelt.

74 Az önarckép fényképét az 1971-es Tavasz Tárlat (Művelődési és Sportház) katalógusa közölte.

75 A családjától elszakadó művész nem tudta elviselni a válás lelkiismereti, erkölcsi súlyát, és véget vetett életének. Az önarckép fotóját a Vas Megyei Főiskolai Képzőművészek Csoportjának 1968-as kiállítási katalógusa (Művelődési és Sportház) közölte.

76 „Harminckét éves lettem én...” A művész fiatalon veszítette el édesapját, mint legnagyobb költőnk. Édesanyja a szombathelyi ÁVO pincéjében, ő bátyjával és két nővérével ekkor egy visegrádi parasztstájlóban tengette életét. József Attilával való sorközössége megihlette egy önálló műre is (*Sínek között*, 1972). A közölt *Család* című képének reprodukciója a művész 1998-as katalógusában található. (27. old.)

Nádler László huszonnégy éves, amikor ezt a szelíden figyelő önarcképét festette. Egészen szűk a képkivágás, szinte csak az arc fér bele, melyen a naturalizmus vegyül egy kevés konstruktivizmussal, ami későbbi festészetének egyik jellegzetességévé fog válni.

Tornay Endre András (1949–2008) munkásságának utolsó negyedszázada Kőszeghez kötődik. Emberfeletti szorgalommal dolgozott műtermében és alkotta meg páratlanul értékes és egyedi életművét. Kubisztikusan kezelt fiatalkori önportréjának büszke fejtartása arra enged következtetni, hogy már ekkor tisztában volt elhivatottságával, tehetségével.

Marosits József szobrászművész első instrukcióit Mészáros József festőművésztől kapta a szombathelyi Derkovits Képzőművész Körben. Így nem véletlen, hogy korai művei többnyire festmények. Akvarell önarcképét huszonhárom évesen készítette, melyen még a papírlap is bekerült a kompozícióba, amelyen az alkotás készül.

96. kép. Mészáros György; 97. kép. Tóth Csaba; 98. kép. Döbrönte Zoltán

Mészáros György (*1951) a budapesti Művészeti Szakközépiskola után Pécssett szerzett tanári diplomát, majd a Képzőművészeti Főiskolát is elvégezte. József Attila-korba lépett, amikor az itt közölt önarcképét készítette. Mivel korábban bábművésszettel is foglalkozott, a műtermi enteriőrben, ahol önmagát megörökíti, egy bábfigurával is találkozunk. Tektonikus, nagy expresszív formaképzés jellemzi festészetét.

E sorok írója, Tóth Csaba tizenhét éves volt, amikor ezt az önarcképét készítette. A budapesti Művészeti Szakközépiskolában Szok Iván volt a rajztanára. A derűs, fényfel átjárt önportréja a klasszikus, alkotás közbeni képtípusra vezethető vissza.

Döbrönte Zoltán (*1959) önarcképe ugyanúgy szakközépiskolás korában készült, mint Tóth Csabáé (a budapesti iskolában ismerkedtek meg). Döbrönte Zoltán a Képzőművészeti Főiskola után a szombathelyi Művészeti Szakközépiskola alapító tanára lett. Önarcképének Kandinszkijra emlékeztető expresszionizmusa később is festészetének sajátossága maradt. 1991-ben elnyerte a Szombathelyi Képtár Baráti Körének ösztöndíját. Újabb, lírai hangvételű figurális festményei méltó kiteljesedései ígéretes ifjúkori önarcképének.⁷⁷

77 Lásd még: TÓTH Csaba: Döbrönte Zoltán új képeiről. *Életünk*, 1993/2. 166–167. old. A művész önarcképének fotója a *Vasvármegyében* jelent meg a szerzőnek a művészről szóló *Az út* című írásában. *Vasvármegye*, 1990. 07. 20. 5. old.

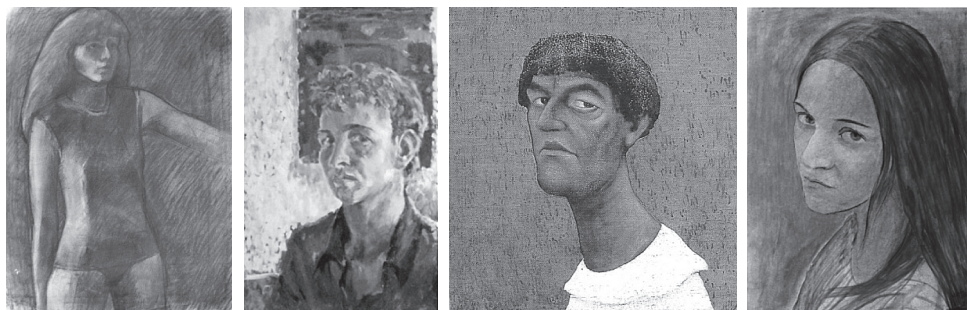
99. kép. Nagy Csaba; 100. kép. Gaál Tamás; 101. kép. Kisléghi Nagy Ádám; 102. kép. Torjay Valter

Nagy Csaba (*1960) önarcképét szintén tizenhét évesen készítette. Komoly, figyelő kamaszos tekintettel néz ránk. Tíz évvel később diplomázott a Képzőművészeti Főiskola grafika szakán, és rögtön Kondor Béla-díjban részesült.

Gaál Tamás (*1962) önportréját húsz éves korában készítette. Egyszerre karakteres és egyszerre lélektani portré. Nyugodt, szemlélődő egyéniségét eszköztelenül, csak a plasztika nyelvén mutaja fel. Gaál Tamás az ezredforduló magyar képzőművészetének egyik legkonzekvensabb, legpragmatikusabb életművét alkotta meg.

Kisléghi Nagy Ádám (*1961) mesterei a Képzőművészeti Főiskolán Nagy Gábor és Sváby Lajos voltak. Főiskolai önarcképe épp azt a pillanatot örökíti meg, amikor Sváby expresszionizmusát elhagyva a művész a XVII. századi barokk festészet felé fordul. Pár évvel később, huszonötévesen Kisléghi Nagy Ádám Vas megyébe költözött, és azóta itt alkotta meg nemzetközi hírűvé vált neobarokk ihletésű életművét.⁷⁸

Torjay Valter fiatal kora óta rengeteg önarcképet festett, az itt közölt félalakos önportréja az elsők közül való. Mérlegelő figyelemmel tekint a tükörbe, illetve ránk. Eszköztára a kezdetektől az európai festészet figurális tradíciójából merít, az önarckép háttérben Rippl-Rónai *Vörös ruhás nő* című művének reprodukciója látható.

103. kép. Tóth Lívia; 104. kép. Módy Péter; 105. kép. Bartek Péter Pál; 106. kép. Marton Katalin

78 Ezzel az önarcképpel egy időben készült egy félalakos szembenéző önarcképe is a művésznek. Lásd még: TÓTH Csaba: Mária életének mestere – Kisléghi kiállítás a Képtárban. *Vasi Magazin*, 2005/6. 9. old. A művész önarcképének fotója Budai Rózsa cikkében – „Ajánlás két fiatal művész indulásához” – jelent meg. *Vas Népe*, 1986. 04.

Tóth Livia félalakos, monokróm pasztell önarcképe ezúttal szobrászian plasztikus megfogalmazású. A Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola növendéke volt ekkor. A művész mai háromdimenziós textilműveit előlegezi meg ez a fiataalkori önarcképe.

Módy Péter mindössze tizenhat éves volt, amikor ezt az önarcképét festette. Látszik, hogy az impresszionista festők voltak a példaképei ekkor. Nem először találkozunk ebben a tanulmányban azzal a jelenséggel, hogy egy pályakezdő művész nagyszerű önarckép festménye után mégis a szobrászatot választja, Módy Péter esetében is ennek a fordulatnak lehetünk a tanúi.

Bartek Péter Pál korai művei reneszánsz ihletésűek. Fatáblákra festett profán ol-tárképein kaleidoszkópszerűen festi meg barátai és családtagjai portréit. Az itt közölt önarcképe részlet egy 1998-ban készült aranyhátteres szárnyasoltáráról.⁷⁹

Marton Katalin (*1974) a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola után végezte el a Képzőművészeti Egyetemet. Mélyen a tekintetünkbe néző, monokróm pasztell önarcképe még a szombathelyi főiskolai évek végén készült. A kép líraisága ellenére nagyon szuggesztív.

107. kép. Gyarmati András; 108. kép. Machalek Rebeka; 109. kép. Koller László;
110. kép. Szántó István

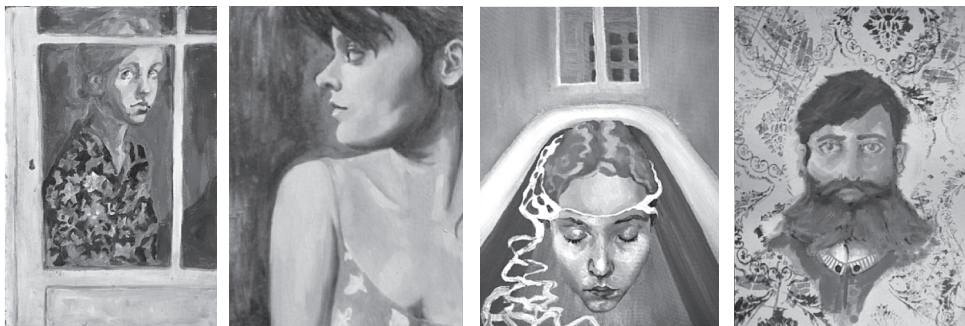
Gyarmati András (*1975) a győri Bencés Gimnázium után a szombathelyi Művészeti Szakközépiskolában érettségizett, majd a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán rajz–történelem szakos tanári diplomát szerzett, ezt követően pedig a Képzőművészeti Egyetemen festő és festőrestaurátor diplomát. Legvégül a Magyar Iparművészeti Egyetem doktoriskoláját végezte el. Harmincévesen készített önarcképe purista szemléletre vall, amelyben festői világa épp az ezredforduló után teljesedett ki.

Machalek Rebeka (*1975) a békéscsabai Kós Károly Szakképző Iskolában fényképész szakon végzett, majd a Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán és a Képzőművészeti Egyetemen szerzett diplomákat. Festészetére ma is jellemző a világ objektíven keresztüli szemlélete, annak ellenére, hogy műveihez nem mindig használ fel fotókat. Képszerkesztésében egyfajta geometrikus strukturáltság dominál, ami tíz évvel ezelőtti önarcképén is tetten érhető.

Koller László szénrajz önarcképével egy időben készítette ezt az akvarell önarcképét. (Ismét csak fest egy szobrász.) Itt sokkal expresszívabb az én megjelenítése, ugyanakkor az oldott, foltszerű ecsetkezelés ellenére tisztán kirajzolódnak arcának formái.

79 A kép reprodukcióját a művész 1998-as katalógusa közölte.

Szántó István (*1978) pályája elején született önarcképe készítésekor még a szombathelyi Művészeti Szakközépiskola tanulója volt. Egyszerre idézi meg a barokk és az impresszionista festők látás- és előadásmódját. Komoly, vizsgálódó tekintete a festői pályára készülés elszántságáról vall.

111. kép. Soós Nóra; 112. kép. Gyárfás Viktória; 113. kép. Horváth Zsófia; 114. kép. Szalay Ignác

Soós Nóra (*1979) a szombathelyi Művészeti Szakközépiskola képzőművészeti tagozatának megalakulása óta talán a leglátványosabb életpályát futotta be. Már középiskolás éveiben kitűnt részletgazdag megjelenítő készségével és az azzal párosuló rendkívüli dekoratív érzékével. E két jellegzetesség mindvégig nyomon követhető munkásságán. Tizenhét éves kori önarcképén a ruha dekoratív mintája szembeötlő és a kép különös tagolt-sága is – a rácsosított tükörszemek következtében. Mélyen elgondolkodva néz önmagára és önmagába.

Gyárfás Viktória (*1982) a szombathelyi Művészeti Szakközépiskola elvégzése után a szombathelyi Berzsenyi Dániel Főiskolán szerzett rajztanári diplomát, figurális festményeivel ez után tűnt fel a kiállításokon, illetve önálló kiállításokkal. Fotóalapú festészet az övé, a fényképet azonban szabadon kezeli, nem ragszkodik hűséggel hozzá. Fiatalos, derűs életérzés jellemzi munkáit, mint ahogy a közölt huszonhárom éves kori önarcképét is, melyen szolidan nőiességre is utal.⁸⁰

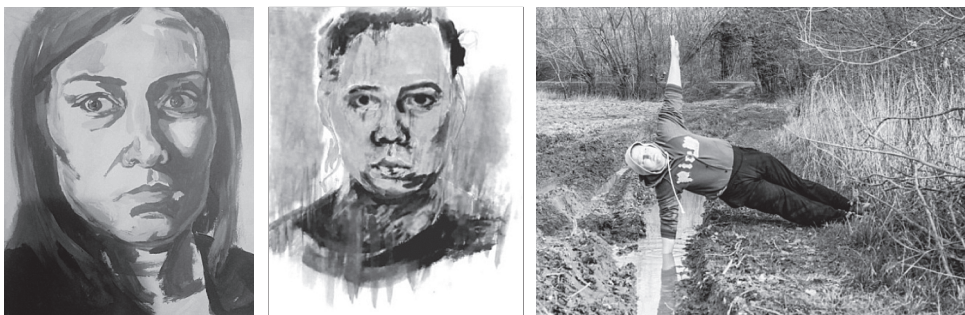
Horváth Zsófia (*1990) életútja rendhagyónak mondható, hisz a szombathelyi Bolyai János Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium után került a Képzőművészeti Egyetemre, ahol Bukta Imre és Kiss Péter voltak a mesterei. Különös hangulatú, álomszerű festészete mindig a figurativitás határain belül marad, de sohasem szokványos, a szürrealizmus eszköztárát is csak szolid visszafogottsággal használja. Képeiből valami különös csend árad. Húszévesen készített önarcképére is jellemzőek a fenti megállapítások, becsukott szemű arcát kívülről, egy másik személy nézőpontjából láttatja. A háromdimenziós térben ábrázolt, vízzel teli fürdőkádból függőlegesen, a képsíkkal párhuzamosan emelkedik ki a testnélküli, maszkzerű önarckép.⁸¹

Szalay Ignác elképzelt szakállat festett magának, ezzel egy emberöltőnyit öregített arcán. Ebből a gesztus értékű ötletből is látszik, hogy a fiatal nemzedék el tud szakadni az

80 Az önarckép fényképét a művész 2006-os kiállításának (Szombathely, Nyitra Utcai ÁMK) meghívója közölte.

81 A mű címe: *Szíget*.

önarckép konvencionális megoldásaitól, ami a téma örökvényűségét, megújulási készségét bizonyítja. A tükör helyett már gyakran a digitális fényképezőgép és okostelefon tükrözi vissza, örökíti meg arcukat, sokszor egészen szokatlan, különleges helyzetekben. Ugyanakkor arra is találunk példát, hogy épp a tükör marad, és a ceruzát és ecsetet váltja fel a számítógép vagy a notbook.

115. kép. Rózsás Dorina; 116. kép. Nagy Diána; 117. kép. Vincze Márton

Rózsás Dorina (*1994) a szombathelyi Művészeti Szakközépiskola elvégzése után az ELTE szombathelyi kampuszán folytatta tanulmányait. „Egy havi önarcképnapló” című diplomamunkája vizuális napló arcáról, annak hangulatváltozásairól. Ebből a sorozatából közöljük az itt látható festményét, melyet teljesen konvencionális eszközökkel és szemlélettel alkotott meg a klasszikus táblakép szabályrendszere szerint.

Nagy Diána oldott festőiségű önarcképe szintén még középiskolás munka. Megilletődötten néz a tükörbe, erős színhasználat, bátor gesztusok jellemzik a kivitelezést.

Vincze Márton (*1995) az ELTE Képi ábrázolás szaka festő szakirányának hallgatója. Elsősorban a konceptuális művészet áll érdeklődése középpontjában. Ars Poetica című önarckép-fotográfiáján az európai keresztény identitás kérdését veti fel.⁸²

Cséve Krisztina (*1997) született portrétista. Az arcvonásokban képes felfejteni az emberi sorsokat. A 2017-es pécsi Országos Művészeti Diákköri Konferencián szereplő „Metamorfózis” című képsorozata egy család négy generációjának arcvonás-változásait ábrázolta, ennek része volt az itt közölt önarcképe is. Jelenleg szintén az ELTE szombathelyi központjának képi ábrázolás szakos hallgatója.

118. kép. Cséve Krisztina; 119. kép. Tóth Magdolna

82 Az önarckép a szombathelyi Képi ábrázolás szakos hallgatók 2016-os budapesti kiállításának (Nex Art Galéria) meghívóján szerepelt.

Tóth Magdolna kollázs-önarcképe tükör felhasználásával készült, ezúttal azonban nem rajzolt és nem festett a tükör előtt, hanem színes papírok kivágásával alakította ki arcának formáit. A kollázst mint kubista–szürrealista találmányt innovatívan használta fel a látvány leképezéséhez, kicsit neoszeccsessziós megoldásokkal kiegészítve.

AMBICIÓZUS ÖNARCKÉPEK

Ez az önarcképtípus élesen elkülöníthető az ifjúkori művektől, habár egy fiatal művész is készíthet ambiciózus önarcképet, mint ahogy erre példákat is fogunk mutatni. Mégis, alapjában ez az önarcképtípus másról szól. A művész már nem kutatja énjét, nem keresi tehetségének kibontakozási lehetőségeit, azokkal már megbirkózott, megismerte önmagát, tisztában van művészetének és személyiségének hiányaival és erőnyeivel. Beilleszkedett korába, az azt meghatározó művészeti közegbe; abban megtalálta vagy kivívta helyét, és a társadalmi elismertségnek különböző szintjeire jutott. Az önkeresés, a kísérletezés fázisából átlép egy sokkal tudatosabb képalkotási korszakba.

120. kép. Vass Béla; 121. kép. Gottesmann Alfréd; 122. kép. Bardócz Dezső; 123. kép. Batthyány Gyula

A két háború közötti helyi képzőművészeti élet egyik meghatározó személyisége volt a Nagybányán is alkotó Vass Béla. Több önarcképe is ismert, az itt közölt egy ellipszis alakúra formált bonyolultabb képszerkesztés eredménye.⁸³ Tájépfestés közben örökíti meg magát a műtermében. (Elsősorban tájépfestőként vált ismertté.) Ötvenhárom éves, amikor ez a képe készült.

Gottesmann Alfréd (1872–1964) szintén azon kilenc vasi képzőművész közé tartozik, akik megfordultak a Nagybányai Művésztelepen. Gottesmann Alfréd minden fontosabb életszakaszában megörökítette magát, itt épp nyugdíjaztatásakor, amikor utoljára vette fel katonai uniformisát. Nagyvonalú, bátor, foltokban összefogott festészete Ferenczy Károlyt idézi.⁸⁴

Bardócz Dezső (1880–1944) Münchenben Hollósnál tanult, majd a párizsi Julian Akadémiára is járt.⁸⁵ Bardócz Dezső azonban nem követte Hollósy Nagybányára. Kevés

83 Vagy ellipszis alakú tükörből festette magát, vagy egy ugyanilyen alakú képkeretbe szánta a festményt. A közölt önarckép a [https://hu.wikipedia.org/wiki/Vass_B%C3%A9la_\(fest%C5%91\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Vass_B%C3%A9la_(fest%C5%91)) internetcímen található.

84 1918-ban örnagyi rangban nyugdíjazták. Lásd még: SALAMON Nándor: Nagybányától Sárvárig..., Sárvár, 2013. Az önarckép fotója ebben található (77. old.)

85 Itt a vasiak közül Gottesman Alfréd és Végh Gyula is megfordult.

művét ismerjük, csupán néhány portréját, melyek kicsit „münchenesen” anekdotizálnak.⁸⁶ Ez a pipázó önarcképére is igaz. Szombathely szülőttére ma már nagyon kevesen emlékeznek.

Batthyány Gyula félalagos önarcképén nemcsak magabiztossága látszik, hanem valamiféle nárcisztikus önszépélgés is. A minden jó tulajdonsággal (szépség, gazdagság) bíró hódító, ambiciózus művész reményteli szembenézése önmagával, el sem tudja itt még képzelni életének későbbi tragikus és szomorú fordulatát.⁸⁷

124. kép. Soproni Horváth József; 125. kép. Jobbágyi Gaiger Miklós; 126. kép. Steffek Albin;
127. kép. Derkovits Gyula

Soproni Horváth József (1891–1961) szintén Nagybányát megjáró festőnk. Apja uradalmi intéző volt a Vasvár–Szombathelyi Székeskáptalan kemenesszentpéteri uradalmában. Az ifjú művésznek szembe kellett szállnia apja akaratával, amikor a művészpályát választotta. A Képzőművészeti Főiskolán Bosznay István, Edvi Illés Aladár, Hegedüs László, Réti István és Révész Imre voltak a mesterei, fiatalkori önarcképén elsősorban Réti ecsetkezelése látszik, akit legközelebb érzett magához.⁸⁸

Jobbágyi Gaiger Miklósnak póztalan, kicsit talán flegmatikus önarcképe hitelesen tárja fel személyiségét. A mindvégig látvány alapú művész, mint kortársai közül oly sokan (Artner, Burány, Gottesmann, Csebi Pogány, Derkovits, Döbrentey, Lelkes István, Lődör, Pirchala, Radnóti Kovács, Rumi Rajki, Soproni Horváth, Steffek, Szakács, Tóth István stb.) nem akart elszakadni ettől az abszolútumtól. A természethez való ragaszkodásukban az európai kultúrának a Bibliából származó teremtmény-teremtésméltósága nyilvánul meg.⁸⁹

Steffek Albin (1893–1967) méltatlanul elfeledett, sőt megtagadott festészete két pólusú volt. Egyházművészeti munkássága neobarokk mivolta miatt ma is alulértékelt, világi festészete pedig alig ismert. Zárkózott, megközelíthetetlen egyénisége miatt tehetségét sokan és sokszor vitatták, holott képzőművészeti tevékenységének mindkét területén ha-

86 Szabadfi József hagyatékának köszönhetően a Vasvári Békeház Képzőművészeti Gyűjteménye is őrzi egy portréját. A közölt önarckép fényképe a <http://holmi.nagykar.hu/irasok/4585/1.html> honlapon elérhető.

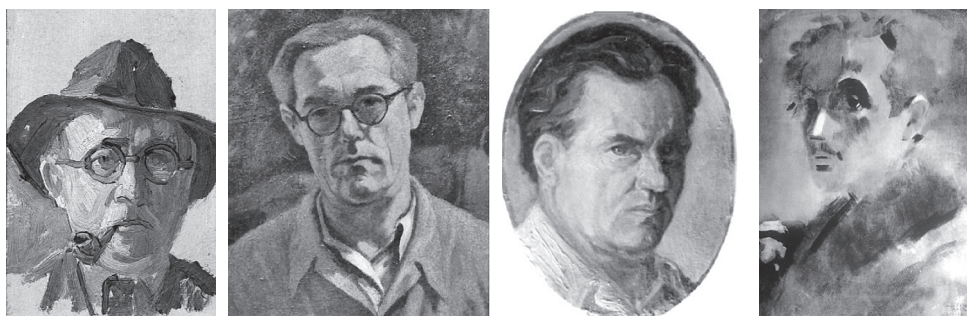
87 Ebben az időben már Bicskén élt. Az önarckép az *Új Művészet* 1999. decemberi számának 48. oldalán jelent meg.

88 Szintén van egy műve (Tájkép Vasvárról, 1914) a Vasvári Békeház Képzőművészeti Gyűjteményében. <http://www.miabonyunk.hu/?cimke=326>

89 Ez a látványhoz való ragaszkodás, mint legfőbb képzőművészeti princípium még az évtizedekkel később született nemzedékekre is jellemző. Jobbágyi Gaiger Miklós és az említettek esetében Münchenből, Nagybányáról, a kubizmus előtti Párizsból eredeztethető. A látványalapúság a lételvűséggel azonos. Egy évszázada robbantották szét ezt az évezredes alapját a képzőművészetnek, és próbáltak helyére építeni egy sokkal labilisabb és szubjektívebb (individuálisabb) fogalmi (tudományos) alapot, végleg elvetve a képzőművészet korábbi metaforikus eredetét.

gyott hátra remekmű-gyanús műveket. Munkamániás művész volt, akkor élt, ha festhetett. Önarcképén egy felelősségteljes, komoly tekintetű művész néz le ránk. (Ezúttal is mind Soproni Horváth Józsefet, mind Jobbágyi Gaiger Miklóst és Steffek Albint fehér ingben, nyakkendőben látjuk.)⁹⁰

Derkovits Gyula életének minden időszakában és állapotában megörökítette magát. Fontos volt számára a karakter visszaadása, a lélektani hitelesség, a szűkebb és tágabb családi és társadalmi miliő. Önarcképein is feltárta a világot és a kort, amelyben élt. Méltán vált példaképpé szülőföldjén és az egész hazai képzőművészeti életünkben.⁹¹

128. kép. Jaksza István; 129. kép. Nagyabonyi Vargha Károly; 130. kép. Pintér György;
131. kép. Csebi Pogány István

Jaksza István átható tekintetű, tenyérszerű nagyságú kis önarcképén azt az arcát mutatja meg, amellyel alkotott, és nem azt, amit a társasági életben megismerhettek kortársai. Inkább a „mester”, mint a művész néz velünk szembe itt.⁹² Ezúttal egymás után került a két egykori osztálytárs önarcképe. „Ahogy visszaemlékezéseiben elmondja, egy évben született, egy iskolába járt, sőt egy padban ült a gyermek Derkovits Gyulával...”⁹³

Nagyabonyi Varga Károly fokozatosan vonult vissza a képzőművészeti élettől, elsősorban annak helyi szervezeti átalakítása miatt. Az alkotótevékenységet azonban nem hagyta abba. Szeliden szomorkás önarcképe meghitt, őszinte alkotás.⁹⁴

Pintér György (1906–82) követte Lődör Jenőt az alpolgármesteri poszton Szombathelyen, s emiatt szintén komoly támogatást tudott nyújtani az alakuló Derkovits Szabadiskolának, ahol ő maga is képezte magát, de alapjában véve mégis Steffek Albint (aki külsősként látogatta a szabadiskolát) tekintette mesterének. Pintér György részt vett a korai Zsenyei Művésztelep munkájában is. Szigorú tekintetű önarcképét később valaki ellipszis formára csonkította.⁹⁵

90 Lásd még: TÓTH Csaba: A festészet napszámosa – Steffek Albinra emlékezünk. *Vasszécsenyi Üzenet*, 1993/8. 1. old. Az önarckép fotója itt jelent meg.

91 Lásd még: TÓTH Csaba: Az abszolút festő. *Műértő*, 2009/10. 1., 6. old. Az önarckép a művész 1979-es emlékkiállításának (Magyar Nemzeti Galéria) katalógusában szerepelt.

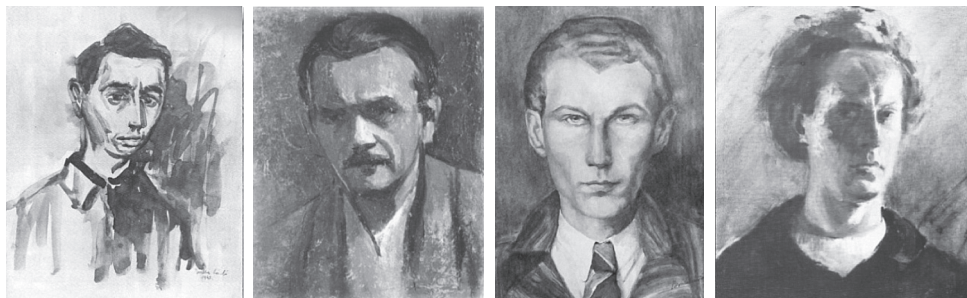
92 Lásd még: TÓTH Csaba: Jaksza István – katalóguselőszó. Szhely, 1990. MMK 5–6. old. Az önarckép szombathelyi magángyűjteményben található.

93 SZÖVÉNYI István: Jaksza István festőművész kiállítása. *Művészet*, 1964/4. 40–41. old. Később is előfordult, hogy egy szombathelyi iskolapadban két későbbi kiváló festőművész ült, pl. Fóth Ernő és Paizs László esetében.

94 Garas Kálmán fotója

95 Az önarckép a Vasvári Békeház Képzőművészeti Gyűjteményének tulajdona.

Csebi Pogány István soha nem szerette korlátok közé szorítani egyéniségét, vehemens, pulzáló életigenlés érzékelhető minden alkotásán. Bő vízzel festett akvarell önarcképe is ezt a tulajdonságát demonstrálja.⁹⁶

132. kép. Bartha László; 133. kép. Szakács László; 134. kép. Csonka Ernő; 135. kép. Mórítz Sándor

Bartha László szintén akvarellal készített önarcképe egészen más személyiséget mutat. Szolid, visszafogottan szemlélődő ember tekint ránk, aki ekkor kezdte negyvenes éveit taposni, túljutott életútja felén. Neve ismertté vált, elvárások fogalmazódtak meg művészetével szemben, amiknek meg kell felelnie, és meg is felelt. Mindez, még ha csak impresszióként, de jelen van a műben.⁹⁷

Szakács László lakonikusan egyszerű és tisztán megfogalmazott önarcképe a Cézanne-i örökség tudatos alkalmazását mutatja fel. Az értelmezett látvány és az értelmezett világ rendezettsége művészetének alapja, melyet még a legminimalistább csendéletein is képes volt kifejezni.⁹⁸

Csonka Ernő akvarell önarcképe furcsa együttese a figyelemnek, a megilletődésnek, és ezeken kívül valamiféle szigornak.

Mórítz Sándor a közös celli gyökereknek köszönhetően Szakács László közeli barátja volt egy időben.⁹⁹ Vérbő látványfestészete szinte csak Aba-Novákhöz mérhető. Oly mértékben tobzódott a festés örömeiben, mint csak nagyon kevesek a magyar művészetben. Önarcképén sem számít semmi, csak a látvány, a színek, a foltok és a figyelem-összpon-tosítás.

96 Az önarckép reprodukciója a művész 1959-ben az Ernst Múzeumban megrendezett kiállításának a borítóján szerepelt.

97 Az önarckép felvétele a művész 1978-as kőszegi kiállítás-katalógusában szerepel.

98 Az önarckép fényképét a művész 1999-es emlékkiállításának (MMIK – Médium Galéria) katalógusa közölte, melynek előszavát a szerző írta. A kép a Vasvári Békeház Képzőművészeti Gyűjteményének állandó kiállításán látható.

99 Kitűnő portrét is készített róla, amely a Vasvári Békeház Képzőművészeti Gyűjteményének egyik büszkesége. – A művész önarcképének reprodukcióját a Magyar Nemzeti Galéria által 1976-ban rendezett emlékkiállításának katalógusa a borítón közli.

136. kép. Bodor Miklós; 137. kép. Németh Mihály; 138. kép. Cs. Kovács László;
139. kép. Farkas Zsuzsa

Bodor Miklós (1925–2010) a kilencvenes évek elején telepedett le Kámban. Rajzos, leheletfinom vonalas grafikái mellett színes akvarell-festményeket alkotott természet után, főleg kedvelte a jeli arborétumot, a bibliai Paradicsomkertet megidéző látványgazdagságát. Önarcképén komolyan, talán kicsit dacosan is figyel ránk.¹⁰⁰

Németh Mihály önarckép-bronzplakettjén, mint egy római kori pénzérmén, profilábrázolást látunk. Leegyszerűsített karaktervonások, első látásra is valós felismerhetőség ennek az ábrázolási örökségnek a lényege. Mindezt nyomatékosítja a latin körfelirat. A kis profilnak büszke fejtartása egy önazonosságával tisztában lévő művészre vall. „Ha egy szobrász vidéken él és dolgozik, az nem azt jelenti, hogy provinciális szobrászá válik.”¹⁰¹

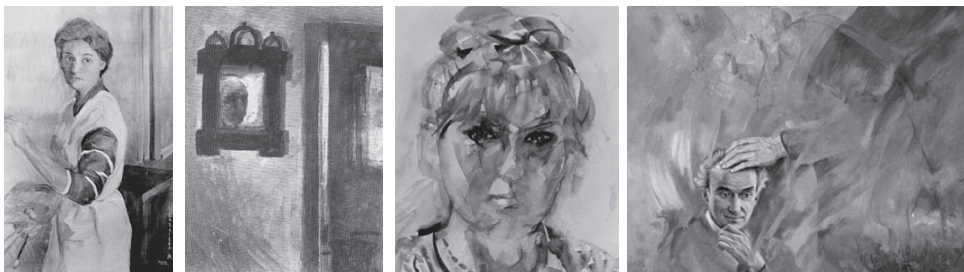
Cs. Kovács László (1929–2001) fából faragott önportréja az érett művész karakteres alkotásának számít. Sajátos expresszivitású formai túlzások jellemzik művészetét, amitől egyéni hangja könnyen felismerhető. Formákba foglalt indulat és energia jellemzi mind szobrászi, mind grafikai munkásságát.¹⁰²

Farkas (Kováts) Zsuzsa (1929–2007) a szombathelyi Derkovits Képzőművészeti Szabadiskolában sajátította el a képzőművészet alapjait. Később az Egri Tanárképző Főiskolán földrajz–rajz szakos diplomát szerzett, majd Nagykanizsán telepedett le, ahol bekapcsolódott a Zala megyei képzőművészeti életbe. Elsősorban expresszíven oldott grafikákat, akvarelleket készített, melyek a figurativitás és a nonfiguráció határán mozogtak. Az 1956-os forradalom leverése után Amerikába emigráló férje, Farkas János (1920–98) szobrászművész után használta a Farkas vezetéknevet. Harmincegynéhány évesen készítette ezt az önarcképét, melyen még felfedezhetők mesterének, Radnóti Kovács Árpádnak portréinstinkciói.

100 Az önarckép a http://www.felegyhazi-muveszek.hu/?page_id=2105 oldalon található.

101 NÉMETH Mihály: Medius Mundus – Sárovar, 1996. 26. old. A bronzplakett fényképét ez a kiadvány közölte. (10. old.)

102 A közölt önarckép fotója a művész 1979-ben a Műcsarnokban megrendezett kiállításának a katalógusában szerepelt.

140. kép. Sz. Habetler Márta; 141. kép. Horváth János; 142. kép. Brankovics Éva;
143. kép. Marosfalvi Antal

Sz. Habetler Márta félalakos önarcképe festés közben örökíti meg a művészt. A kép függőleges tengelyébe helyezte az alakját, ami ebben a klasszikus ábrázolási formában nem mondható szokványosnak, hisz nem látjuk sem a kézben lévő ecsetet, sem a vásznat, festőállványt. A festő tekintete ráadásul szinte a háta mögötti üres képsík irányába tereli a néző figyelmét, így funkcionálisan kitölti azt. (Valójában ott helyezkedett el a tükör.)

Horváth János festészete a vasi képzőművészek közül a legtöbb szállal kötődik Derkovits művészetéhez.¹⁰³ Mindkettőjükre jellemző a látványélményből való kiindulás, a külső és belső milió megragadása, a benne élők meghitt kapcsolatrendszere, a külső világ (társadalmi is) és az ember determinált érintkezése, dialógusa.¹⁰⁴ Derkovits szereti az enteriőrök furcsa tereiben megjeleníteni az embert, és ugyancsak szereti ezeknek a tereknek az ablakok és tükrök általi kitágításának lehetőségeit kutatni, és ez a megközelítés Horváth János festészetére is jellemző. A vasi festő ezúttal egy szobaajtó-félfa melletti tükörben látatja arcát, magát a művészt nem is láthatjuk. A nyitott ajtóban átlátunk a következő helyiségre, és az annak velünk szemközti falán lévő ablaknyíláson pedig kitekinthetünk a sejtelenesen megjelenített természetre is. Horváth János festészetében a természet és az ember kapcsolata egyszerre archaikus és egyben egyszerre klasszikus is.

Brankovics Éva Németh Mihály feleségeként kapcsolódott be a Vas megyei képzőművészeti életbe. Friss, könnyed akvarell önarcképén egyaránt törekszik a portrészersőségre és a technikából adódó anyagszerúségre.

Marosfalvi Antal (*1931) útja a szombathelyi Derkovits Szabadiskolából indult. Korai, népi ihletésű figurális művei után a lírai absztrakció felé fordult, majd az ezredfordulóhoz közeledve festészete az újfigurális irányba változott meg. A rendszerváltás évében készült önarcképe már ezt a váltást tükrözi. A konkrétan és karakteresen megjelenített önarckép felett egy áttetszően felsejlő másik személy is megfigyelhető, a „mestere”, akinek ezzel a képpel emléket szeretett volna állítani.¹⁰⁵

103 Érdemes lenne ezt a derkovitsi örökséget alaposabban megvizsgálni. A mi szempontunkból most elsősorban a Vas megyei képzőművészet keretei között. (Pl. a Derkovits Szabadiskola alkotóinak a munkásságában, vagy Németh Mihály, Lakatos József, Pozsonyi János, Dóczy László stb. műveiben.)

104 Derkovits a városi periféria, Horváth János a kiháló falu és tanya festője. A művész önarcképének fényképét a Szombathelyi Képtárban 1990-ben megrendezett kiállításának katalógusa közölte.

105 Az önarckép reprodukcióját a művész 1991-es, a Szombathelyi Képtárban megrendezett kiállításának katalógusa közölte 56. sorszámmal. A mű címe: *Mestereim dicsérete*.

144. kép. Zentai Pál; 145. kép. Geszler Mária ; 146. kép. Novotny József

Zentai Pál önarcképe már a harmadik olyan önarckép a tanulmányban, amely két tükör felhasználásával készült, így oldalnézetből tudja ábrázolni az önarcképfestés eseményét. A művész ellenfényben látható, szinte sziluettszerűen vágódik ki a profilja a napfényt átengedő ablaktáblákból. A háttérben a Balaton víztükre ad panteisztikus hatást a festménynek. Az ablakban ecsetes edény, tipikus műtermi attribútum, az asztalon poharak, bennük ital.¹⁰⁶

Geszler Mária önarcképe fotóhasználat következménye, hisz egy kerámiaformára szitázott önarcképet látunk. Geszler Mária művészete két rendkívül eredeti alappillérre támaszkodik, az egyik az ablakmotívum, a másik a büszt-idol alapforma. Az ablak a világra nyíló kvadrátforma, melyben minden megjeleníthető ebből a világból, és a művész mindezt meg is teszi. A büszt-idol forma az emberi szubjektum kivetítésének szinte korlátlan tárházát nyújtja. Az itt bemutatott önarckép költői rétegződések együttese, az alkotó, aki ekkor a negyvenes éveinek legelején jár, „függönyön keresztül” néz ránk, ölében fehér békegalambot tartva. Arca szelíd, derűs bizakodással teli.¹⁰⁷

Novotny József (1941–1990) szintén a szombathelyi Derkovits Szabadiskolában szerezte meg a képzőművészeti alapismereteket. Később pályát módosított, és a Győri Hit-tudományi Főiskolát végezte el, majd fokozatosan képzőművészként visszavonult a nyilvánosságtól, és elsősorban restaurátori feladatokat vállalt. Lírával teli szikár önarcképe különleges helyet képvisel munkásságában.

147. kép. Dóczi László; 148. kép. Szok Iván; 149. kép. Máger Ágnes; 150. kép. Turcsán Miklós

¹⁰⁶ Az önarcképnek van egy grafikai változata is, ott szélesebb a műteremrészlet. Az itt közölt reprodukció Garas Kálmán fotója.

¹⁰⁷ Az önarckép fotóját az V. Dunántúli Tárlat katalógusa közölte (Kaposvár, 1984. 29. old.), valamint az 1984-es Vasi Tavaszi Tárlat (MMIK) katalógusa is.

Dóczi László (1943–2012) festői látásmódja már viszonylag korán hátat fordított a látványelvűségnek. Képi emlékekre, hangulatokra épülő absztrakciós festészetében kitüntetett helyet foglal el ez az elmosódott, merengő önarcképe. Életműve az egyik legegységesebb és legizgalmasabb a múlt századi Vas megyei piktúrában.

Szok Iván itt közölt önportréja a Geofizikai Kutató Vállalat székházába 1992-ben készült „Energiák” című monumentális muráliájának egy részlete. A háromdimenziós, grandiózus alkotásban a biológiai életenergiákat keltette életre a művész. A rendszerváltás után az épületet visszakapta a katolikus egyház, a művet elbontatta, így Szok Iván egyik legjelentősebb murális műve semmisült meg. A közölt öntvény-önportrén az a vitális derű sugárzik a művész arcán, ami egész életművének sajátja, ami ez esetben a latinovitsi érzéssel – „emlékszem a röplés boldogságára” – rokon.¹⁰⁸

Máger Ágnesnek (*1944) a Képzőművészeti Főiskolán Sarkantyú Simon volt a mestere, aki a festői előadásmód szépségét és szeretetét adta át tanítványainak. Máger Ágnes egy ars poeticájában így vallott a portréfestészetéről: „A XX. század végére a művész az alkotásban olyan szabadságot tudhat magáénak, amilyenre képes. Nem kötik külső szempontok és elvárások. Saját művészi intuícióra hagyatkozhat, és a jól nevelt, értő közönség is megszokhatta, hogy a művész véleménye, alkotása tabu. Portrét festeni épp ezért nem könnyű.”¹⁰⁹ Máger Ágnes önarcképe egyrészt a reneszánsz itáliai portrékat idézi meg, másrészt a kéz- és fejtartásban kimondottan Leonardo világhírű remekművét, a Mona Lisát.

Turcsán Miklósnak ezt az önarcképét csak egy év választja el az előzőtől. Egy pálya ígérete olvasható ki belőle, amely mára nagyszerűen ki is teljesedett. A művész nonfiguratív munkáiból valami különös, atavisztikus őserő sugárzik, amelyről így vallott egy ars poeticájában: „Képeimen a síkok, vonalrendszerek kompozíciós szempontból azt a célt szolgálják, hogy a figyelmet a kép belső tartalmának megértése irányába tereljék. A síkok gyakran mértani formát öltenek, mert a felszín csak azért tűnik rendezettnek, hogy elrejtse az alatta lévő, gyötrő mélységet.”¹¹⁰

151. kép. Mészáros György; 152. kép. Kondor János; 153. kép. Tóth Csaba

108 Az önportré Szok Iván 1998-as katalógusának borítóján látható.

109 LOSONCI Miklós: Angyalok bukása (Máger Ágnes műtermében). *Művészet*, 1984/11. 11. old.

110 *Napút*, 2013/10.

Mészáros György műtermi enteriőrben, felülnézetből ábrázolja magát. Nagyon szokatlan és ritka jelenség ez az önarcképek történetében. Az arc nagyon kidolgozott, ellenben szinte minden más elnagyolt a képen. A művész bal kezét pl. nem is látjuk. Ezt a furcsa madárperspektívát hivatott hangsúlyozni a művésztől jobbra elhelyezkedő geometrikus térkereszt. A festő arckifejezése derűs és bizakodó.

Kondor János (*1957) pályája Radnóti Kovács Árpád képzőművész köréből indult, majd a Szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán Horváth János, ezt követően pedig a Képzőművészeti Főiskolán Bráda Tibor volt tanára. Bráda Tibor színes, elbeszélő karakterű, „harmadikutas” festészete nagy hatással volt rá. Ez angyalos háttérű pasztell önarcképén is megfigyelhető, melyet az ezredforduló környékén készített. Az előtér és a háttér összeszövése kapcsán egy képtérbe kerül a művész az örök égi szféra lényeivel.

Tóth Csaba nagyon erőteljes kifejezésű önarcképét tizenkilenc évesen készítette. A dacos fejtartás, a kontrasztos fény–árnyék kezelés Delacroix önarcképeit is megidézi.

154. kép. Torjay Valter; 155. kép. Miczki Stella ; 156. kép. Foki Éva

Torjay Valter érett korszakából való önarcképe magabiztos megjelenítő készséggel bíró eltökélt szándékú művészt ábrázol. Ahogy kinéz a képből, vagyis ahogy festés közben a tükörben figyeli önmagát, abban semmi mesterkélttség, inkább mindennapi természetesség érzékelhető, a művész elsősorban is mindig önmagával szemben legyen őszinte.

Miczki Stella (*1965) mesterei az Egri Tanárképző Főiskolán Földi Péter és Nagy B. István voltak, tanári diplomáját azonban már a szombathelyi Berzsényi Dániel Főiskolán szerezte meg. Az ezredfordulón többek közt ő képviselte Vas megyét az Alpok-Adria Régió nemzetközi vándorkiállításán, ahol a női alkotók mutatkoztak be.¹¹¹ Oldott, expresszív figurális festészete dramatikus elemeket hordoz magán.¹¹² Ez jellemző elmélázó, egész alakos önarcképére is, amely valószínűleg fotó alapján készült.

Foki Éva akvarellal készített önarcképén egy tipikus úti élményt dolgoz fel, amikor a vonat ablaküvegén visszatükröződik a kitekintő arca, és összevegyül az üveg mögött elsuhanó tájjal. A szombathelyi grafikusművész nagyon szép, költői képet alkotott ebből az élményéből.

¹¹¹ A másik művész Varga Bernadett volt.

¹¹² Több színházban is játszott különböző szerepeket, pl. Kaposváron, a Kaposvári Színház fénykorában.

157. kép. Gyécsek József; 158. kép. Bartek Péter Pál; 159. kép. Marton Katalin;
160. kép. Mészáros Szabolcs

Gyécsek József (*1970) első diplomáját szintén a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán szerezte meg, majd a másodikat a Pécsi Tudományegyetem festő szakán. Mind korábbi nonfiguratív korszakára, mind a jelenlegi fotóalapú, figurális festészetére a dekorativitásra való törekvés jellemző. Mindkét területen kedveli a nagy méreteket, ez az önarcképe is az amerikai hiperrealisták méreteivel is hat. Miczky Stellához hasonlóan ő is fotót használt az önarcképe elkészítéséhez.¹¹³

Bartek Péter Pál festészete elsősorban a bécsi akadémiai mestereinek köszönhetően a fantasztikus realizmushoz sorolható, azon belül is a már említett „bécsi iskolá”-hoz. Az ezredfordulón, vegyes technikával készült önarcképén ismét csak nem egyedül ábrázolja magát. Ezúttal az előtérben egy egészen vázlatosan megoldott, látomásos női alak mögül néz ki ránk, büszke és fegyelmezett fejtartással.¹¹⁴

Marton Katalin pasztell önarcképén könyöklő mozdulattal, tűnődve néz a tükörbe, és közben vizsgálja önmagát. Nem csak itt pasztellszerű a festészete, hanem akkor is, ha más technikákkal dolgozik. Meghitt, lírai hangulatfestészet az övé.

Mészáros Szabolcs egészen kicsi, szűkre szabott térben festi meg önmagát, így csak fél vállá és az előre hajtott arc látható a képen. Már eddig is láttuk, hogy többen (Marosfalvi Antal, Marosits József, Masszi Ferenc, Kondor János, Nagy Diána) nem a kép tengelyébe helyezik az arcot, hanem valamelyik szélre tolják ki, és ezáltal teremtenek belső feszültséget a képen. Ez a barokk eredetű komponálási mód főleg a mostani ezredforduló környékén válik újra közkezdvelté.¹¹⁵

113 Az önarckép reprodukcióját a Magyar Festők Társasága „Önarcképek” című kiállításának (Sárvár) katalógusa közli. (23. old.)

114 A kép reprodukcióját a művész 2000-es kiállításának (Savaria Múzeum) meghívója közölte.

115 Mészáros Szabolcs önarcképe a tanulmány készítésének évében, 2016-ban készült, mint ahogy ugyancsak ennyire friss Cséve Krisztina, Nagy Diána, Rózsás Dorina, Tóth Magdolna és Vezseli Lajos itt közölt önarcképe is.

161. kép. Soós Nóra; 162. kép. Tóth Eszter; 163. kép. Gyárfás Viktória

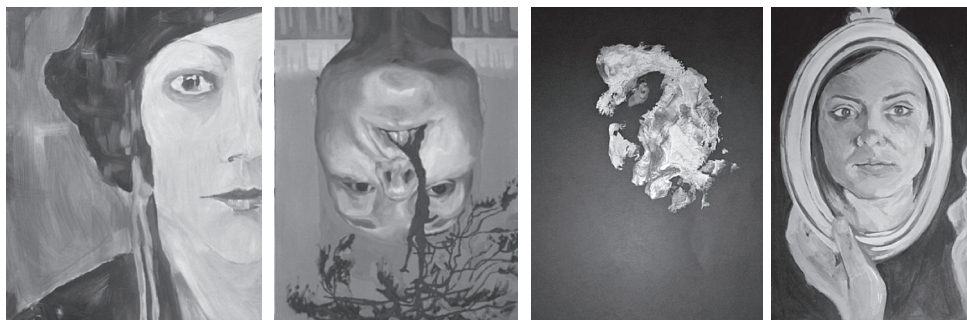
Soós Nóra dekorativitása az évek során hihetetlenül kiszínesedett. Huszonhét évesen készített önarcképén teljesen kiérlelt, önálló és karakteres festői hangján szólal meg. Rajzos, kontúros előadásmódjában különböző motívumokat vetít egymásra, melyeket szürrealista kollázsként értelmezési mezőknek tekint. Önarcképének háttérében a 2001-es terrortámadásban megsemmisült New York-i ikertornyok láthatók, a feléjük tartó repülőgéppel. Ezek előtt profilban ábrázolja önmagát, amint bibliai Évaként épp a tudás és megismerés fájának almájába harap. Csikos matrózbólúza pulzáló dinamizmust kölcsönöz a képnek. „A művész képe hol visszavonul, majd eltűnik; háttérbe húzódik, másutt a kellő pillanatban színre lép felvillantva a magáról alkotott belső és külső, a társadalom felé mutatott arc közötti különbséget. (...) Az önmegjelenítés egyfelől személyes, banális, másfelől társadalmi helyzetet közvetít. (...) a képeken feltűnő szituációk, helyszínek nagyon valóságosak.”¹¹⁶

Tóth Eszter abszolút fény–árnyék hatásokat jelenít meg az önarcképén. Szinte a festőállvány a fényforrás, az arcra vetülő fények szépen rajzolják ki a fiatal művész arcvonásait, valóságos fénymisztérium-játék részvevői lehetünk. A lágy, foltszerű láttatás mindezt az élményt fokozza. A körülötte lévő tárgyak általános műterem-attribútumok.

Gyárfás Viktória kedvelt témája az önarckép, az eddig közlőteken kívül még öt önarcképe ismert, többségében fotóadaptációk, a különleges képkivágások, motívumismétlések a jellemzőik. „Nyugalmas” című önarcképe a fekvő képforma következtében valóban a címben szereplő érzést sugallja.

Krenner-Tóth Katalin is használ fényképeket a képkészítéshez, ez kompozíciós megoldásaiból, képkivágásaiból is kiolvasható. Sohasem törekszik azonban a fotó realisztikusságára és részletgazdagságára, azokat mindig erős érzelmi töltéssel írja felül. Szemlélődő, kicsit kimért tekintetű önarcképe fiatal kora ellenére egy kialakult művészre vall. Színes, dekoratív karakterű festészetét fekete-fehér fotókban szinte lehetetlen érzékeltetni.

116 KÉSZMAN József: Divatba hozott festészet (Make-up artist új cipőben – Soós Nóra festményei). *Új Művészet*, 2005/11. 24–25. old. Soós Nóra végtelen sok önarcképe közt a „Hétköznapi workshop” című a mai digitális képkorszak alaphelyzetét örökíti meg, ahogy a laptop számítógépen a művész képeit alkotja, mint első fázist, melyeket később nagy méretben fest meg. A tanulmányban szereplő önarckép reprodukcióját a művészről 2010-ben megjelent monográfia (*Egymásból épülve*. Aura Kiadó) közölte. (63. old.) Az ebben az írásban szereplő önarcképek közül minden bizonnyal méretben Soós Nóráé a legnagyobb (200x160 cm). A későbbiekben közölt *Buborékfűjő* önarcképe is az említett könyvben szerepel. (95. old.)

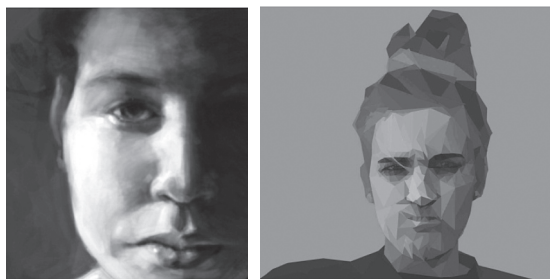

164. kép. Krenner-Tóth Katalin; 165. kép. Horváth Zsófia; 166. kép. Takács Szilvia;
167. kép. Rózsás Dorina

Gyárfás Viktóra nyugalmat keltő önarcképével szemben Horváth Zsófia önarcképe felkavar és nyugtalanít, mert első látásra nem értjük. A fogak közül kicsorduló vér, amely a képsík függőleges felületén végigcsordulva Csontváry Magányos cédrusát idézi meg, ugyanakkor az archaikus világképek tükröződés-jelentéstartalma miatt egészen mély és filozofikus.¹¹⁷

Takács Szilvia (*1992) az ELTE SEK Képi ábrázolás szakos hallgatója. Önarcképe egy színes arclenyomat, vagyis arca színeinek pontos leképezésével festette be saját arcát, és azt nyomta rá a képfelületre. Profilból látjuk őt, miként már az egyiptomi művészet is a legjellemzőbb felületek törvénye alapján profilból ábrázolta az arcot.

Rózsás Dorina ezzel az önarcképével szerepelt a 2017-es, Pécsen megrendezett Országos Művészeti Diákköri Konferencián. Egy harmadik személy nézőpontjából, illetve egy második tükörből láttatja az ellipszis alakú tükörbe néző önmagát, így épp szembe néz a nézővel.

168. kép. Nagy Diána; 169. kép. Cséve Krisztina

Nagy Diána digitális önarcképe notebook-on készült. Ő a plein air képeit is digitálisan készíti, tehát minden alkalommal a látványból indul ki, csak a hagyományos eszközkészlet helyett egy laptop számítógépet vesz az ölébe, és az azon lévő grafikai programokkal alkotja meg a műveit.

Cséve Krisztina ezt az önarcképét szintén számítógéppel készítette, photoshop programmal. Kristályszerű formákra bontotta az arcformát, és ettől az kemény, dacos, elszánt kifejezést adott az önarcképének.

(A befejező rész a következő számban)

117 A közölt önarckép egy négy részes önarckép-sorozat egyik darabja.